

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA FANINI O'QITISHDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMDAN FOYDALANISH.

Narimonova Umida

*Termiz davlat universitetining
Pedagogika instituti talabasi*

Bu maqolani yozishimdan maqsad: *boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda integratsiyalashgan ta'limni qo'llash va uning qay darajada samara berishi, qo'llash texnikasi haqida fikr yuritdim. Matematika olamni bilishning asosi bo'lib, tevarak-atrofdan kechayotgan voqea va hodisalarning o'ziga xos qonuniyatlarini ochib berishda hamda ishlab chiqarish, fan-texnika va texnologiyalarning rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun ham boshlang'ich sinflarda matematika fanini integratsiyalashgan dars usulida tashkillashtirish yaxshi samara beradi.*

Kalit so'zlar: *Matematika fani, o'quvchi, o'qituvchi, fan-texnika, texnologiya, ta'lim sifati, matematika ta'limi, tafakkur, ko'nikma, integratsiyalashgan dars, o'quv material, DTS, ta'lim-tarbiya.*

Matematika fani inson aqlini charxlaydi, diqqatini rivojlantiradi, ko'zlangan maqsadga erishish uchun qat'iyat va irodani tarbiyalaydi, algoritmik tarzda tartib-intizomlilikka o'rgatadi va eng muhimi mulohaza yuritishga chorlaydi.

Muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Matematika hamma fanlarga asos. Bu fanni yaxshi bilgan bola aqlli, keng tafakkurli bo'lib o'sadi, istalgan sohada muvaffaqiyatli ishlab ketadi".

Mamlakatimizda matematika 2020-yildagi ilm-fanni rivojlantirishning ustuvor yunalishlaridan biri sifatida belgilandi hamda matematika

ilm-fani va ta'limi rivojlantirishini yangi sifat bosqichiga olib chiqishga qaratilgan qator tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

Ta'lim-tarbiya ishi bugungi kunda o'quvchining har tomonlama rivojlantirishni ta'minlovchi majmuaviy jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuning uchun ham mazkur jarayon turli yoshdagi o'quvchilarning aqliy rivolanishi, o'quv-biluv jarayonida o'quvchi shaxsining faoliyati, tahsil olishi va rivojlanishining o'zaro aloqadorligini ta'minlashga yordam bermog'i lozim.

Ana shu borada integratsiyalashgan ta'lim orqali o'quvchilarni bilim sifatini o'zaro aloqadorlikda amalga oshirib borish ko'zda tutiladi.

Har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda ularni pedagogik qo'llab-quvvatlash, qobiliyat va iqtidorlarini ro'yobga chiqarish, muayyan sharoitga moslashuvchanligini qaror toptirishga yo'naltirilgan maxsus o'quv faoliyatida o'quvchining maqbul rivojlanishini ta'minlash muhimdir. Yangi sharoitda maqbul rivojlanish deganda biz o'quvchining o'ziga xosligini pedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash, uning rivojlanishiga boshqa yangicha bir o'quv modeli ta'sir

qilishini ko'zda tutadi. Agar o'quvchiga ta'lim berish va rivojlanish muammosi uyg'unlashtirilsa, uning o'ziga xosligini pedagogik-qo'llab-quvvatlash, birinchi darajali ahamiyat kasb etadi.

Integratsiyalashgan mashg'ulotlarda didaktik va psixologik talablarni hisobga olgan holda muayyan o'quv predmeti doirasida maxsus tashkil etilgan individual hamda alohida guruhlarda jamoa bo'lib olib boriladigan ishlar orqali hamda turlicha murakkablik darajasida bo'lgan topshiriqlarning har tomonlama o'ylab ishlab chiqilgan tizimi har bir mavzuning o'zlashtirilishi muayyan pedagogik shart-sharoitlarni talab qiladi. Bunday sharoitda ta'lim rivojlanishiga nisbatan ilgari lab boradi.

O'quvchi odatda mustaqil bajariladigan topshiriqni kichik guruhda o'zaro yordam, hamfikrlik natijasida tez bajaradi. Kichik guruh uchun marakkablik qiladigan mashq va masalalarni o'quvchilar jamoa bo'lib, oson va sifatli bajarishlari mumkin. Savol va topshiriqlarni tabaqalashganlik darajasidan kelib chiqqan holda hamda bir mavzu bo'yicha belgilar beriladigan topshiriqlar ularning sifati, har bir o'quvchining o'zligini namoyon qilishini talab qiladi. Shu bilan birga bunday topshiriqlarni bajarish jarayonida o'quvchi o'z rivojlanishi va bilim sifatining darajasi va individual xatti-harakatlarini ham belgilab oladi. O'quvchi shaxsining o'ziga xos rivojlanish jarayoni – o'quvchi o'z o'quv predmetini o'zlashtirishga moyilligida.

Ta'lim mazmunini tanlashda har bir o'quvchining o'ziga xos imkoniyat va qobiliyat darajasi, alohida hisobga olinishi kerak. Har bir bolani uzluksiz rivojlanish tamoyili o'quv materiallarini integratsiyalashni, integratsiyalashgan o'quv materiallarini qamrab olgan darsliklar yaratishni taqozo qiladi. Taqdim etiladigan bilimlarning mustahkamligi, o'quvchining umumiy rivojlantirish darajasi dastlab maqsadga asoslanadi. Shuning uchun o'quv materiallari tarkibida turli ranglar, ramzlar, ularning ma'nosi, hajmi bilan tanishtiriladi. Buning natijasida o'quvchida kuzatuvchanlik faoliyati tarkib topadi. Chunki kuzatuvchanlik shaxs faoliyatining asosiy yo'nalishini tashkil qiladi. Bu esa, o'z navbatida fikrlash faoliyatini rivojlantiradi.

Integratsion darslardagi o'quv materiallari o'quvchini har tomonlama rivojlantirishni ta'minlashga yo'naltirilmog'i va shu rivojlanish darajasiga muvofiq tarzda bayon qilinmog'i lozim. Har bir o'quvchiga o'zining mustaqil ta'lim olishga imkoniyat berilishi hamda har bir darsda o'quvchilarda muntazam uyg'un ko'nikmalarni shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Bu ko'nikmalarning bir qismi malakaga olingunga qadar o'quv-biluv jarayonini ko'p tarmoqli jarayonlar bilan kengaytirib borish kerak. Ularning bir qismi mustaqil ishlar, boshqa bir qismi axborot manbalari yordamida hosil bo'ladi. Biz har qanday texnologiyalardan foydalanmaylik, o'quvchilarni mustaqil ishlashlari uchun ham imkoniyat yaratmog'imiz kerak. Shu bilan birga mustaqil ishlash deganda o'quvchining yolg'iz nazoratsiz faoliyatini tushunmasligimiz, balki o'z-o'zini bilimni oshirishni anglatmog'imiz lozim. O'quvchi

o`zini qiziqtiradigan, yechishga kuchi yetadigan topshiriqlarni aynan o`zi tanlay olishi talab etiladi. Bunda o`quvchining xohish va bilim sifatini hisobga olish muhimdir.

Har bir o`quvchini uzluksiz rivojlantirish g`oyasi muayyan darsda unda hosil bo`lgan ko`nikmalarni muntazam qo`llab-quvvatlashni anglatadi. Bu ko`nikmalarning bir qismi turli axborot manbalari bilan ishlash natijasida hosil bo`lsa, boshqa bir qismi integratsiyalashgan mashg`ulotlarda turli fanlararo berilgan bilimlar, badiiy asarlar kabilar bilan ishlash natijasida vujudga keladi.

Uzluksiz ta`lim jarayonida bilim, ko`nikma va malakalar o`quvchilarni rivojlantirishning maqsadi emas, balki vositasi sifatida qaralishiga erishish lozim. DTS da ko`zda tutilgan ta`lim mazmunini o`zlashtirish natijasi mustahkam bilim, ko`nikma va malakalar sifatida namoyon bo`lishi kerak. DTS da ko`zda tutilgan ta`lim mazmunini barcha o`quvchilar ko`nikma darajasida egallashlari shart. SHundan keyingina o`quvchining individual imkoniyati va xoxishini hisobga olgan holda bir qadar murakkabroq o`quv materiallarini taqdim etish, ular o`quv materiallari maqbul o`quv dasturlari, darsliklar va o`quv qo`llanmalarida o`z aksini topmog`i lozim. Bunda o`quvchining bilim sifati va muayyan o`quv predmetini o`rganishga qo`yiladigan talablar ham bir qadar oshiriladi. O`quvchilarning bilim darajasini oshirishda ta`lim mazmunini integratsiyalash, unda ta`lim mazmuniga singdirilgan barcha tushunchalarni tabiiy-ilmiy hamda ijtimoiy gumanitar sohaga oid bilimlar sifatida taqdim etish muhimdir. Zero, integratsiyalashgan mashg`ulotlar o`quvchilarda dunyoning yaxlitligi haqida bir butun tasavvur hosil qilishga ko`maklashadi. Shuning uchun ham bir qator o`quv fanlarini integratsiyalashga bugungi kunda kuchli extiyoj sezilmoqda.

Integrativ mashg`ulotlar o`quvchilarda ishonch hissini qaror toptiradi. O`quv jarayonining muvoffaqqiyati hamda bilimlarning yuqori sifatini ta`minlaydi, darslarda psixologik qulayliklarning o`ziga xos qirralari singdiriladi, o`quvchi faoliyatini samarali tashkil qilishga yo`naltirilgan o`quv mashg`ulotlari taqdim etiladi.

Matematika fanini o`qitishda nafaqat uning bo`limlar orasidagi o`zaro ichki, balki tashqi, ya`ni turdosh blok-modullar tarkibiga kiruvchi fanlar bilan integratsiyasi ham katta ahamiyatga ega. Jumladan, quyidagi fan yo`nalishlari bilan o`zaro chambarchas aloqalari muhim hisoblanadi:

**Ona tili va o`qish, xorijiy tillar** orqali shakllantiriladigan kompetensiyalar matematika fanlarni o`qitishda o`quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda, yozma va og`zaki ravishda o`z qarashlarini ravon bayon etish malakalarini hosil qilishda, ilmiy atamalarni to`g`ri qo`llash hamda bahs-munozaralar jarayonida erkin muloqot qilishga o`rgatishda muhim o`rin tutadi.

Informatika va axborot texnologiyalari fani yordamida matematika fanini o`qitish jarayonining samaradorligini turli ko`rinishdagi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va kompyuter texnikasidan foydalanish orqali oshirishga ulkan imkoniyatlarni yaratadi.

Tabiatshunoslik fani o'quvchilarda jonli tabiatning obykti va tizimini his etishni, jonli va jonsiz tabiat o'rtasidagi aloqalarni shakllantiradi. Bir vaqtning o'zida atrofimizni o'rab turgan jonli tabiatga ijobiy munosabat, tabiiy rang-baranglikni saqlab qolish, shuningdek, javobgarlikni his qilgan holda mustahkam hayotiy faoliyat shakllanadi. Matematika darslarida jonli tabiatning biologik qonuniyatlari va modellari haqidagi hayotiy masalalarni tahlil qilish orqali bu ikki fan orasidagi integratsiya ta'minlanadi.

Texnologiya fani orqali tarkib toptirilgan kompetensiyalar matematika fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish, ularning texnik ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish hamda ijodiy loyiha tayyorlash malakalarini hosil bo'lishida muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

XULOSA:

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, o'quvchilar bilim darajasini oshirishda ta'lim mazmunini integratsiyalash yuqori natijalarga olib keladi. Unda nafaqat fanlarni o'zaro bog'lash orqali, balki o'zaro uyg'unlashishi mumkin bo'lgan va o'quvchigaga ijobiy ta'sir etadigan ob'ektlar orqali ham bolalarni har tomonlama rivojlantirishni ta'minlashga ko'maklashishi mumkin. Buning uchun ta'limni zamonaviy talqin asosida tashkil etish zarurdir. Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda integratsiyalashgan ta'limdan foydalanishning o'rni – O'zbekiston ta'limini rivojlantirishda o'rni beqiyosdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. SH. M. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi.
2. Shavkat Mirziyoyev. "Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan quraylik". Toshkent. "O'zbekiston". 2017.
3. F.Xaliqov, N. Isakulova. "Umumiy pedagogika".
4. R. Mavlonova, N. Rahmonqulova. "Boslang'ich ta'limda pedagogika, innovatsiya, integratsiya".
5. "G'afur G'ulom nomidagi nashriyot- matbaa ijodiy uyi". Toshkent-2013.
6. A'zam Xoliqov. "Pedagogik mahorat". "Tafakkur bo'stoni". Toshkent-2011.

